

Refugiats bosnians comuniquen amb els seus familiars a través d'una xarxa de radioafccionats

Trucades a mitjanit

La ràdio s'ha convertit en l'únic mitjà de comunicació eficaç i real entre els refugiats bosnians i els seus familiars assetjats. D'una forma espontània, desinteressada i sobretot solidària, radioafccionats de tot el món fan més curtes les distàncies.

La antena dirigida cap a l'antiga Iugoslàvia. Les onze de la nit, hora d'aquí, o les 21 UTC, que vol dir hora universal.

Una cambra d'uns 25 metres quadrats, espaiosa i ordenada. Llibres i arxius de tota mena. Se'n destaca una taula que sosté un equip de radioafccionat completíssim, valorat en prop de dos milions de pessetes, antena inclosa.

Un poble de la costa catalana. Nom i comarca no importen. Els protagonistes de la història ja han advertit que volen l'anonimat. Res no ha de permetre d'identificar-los. Així ha estat fins ara, i així ha de continuar. Els aspectes personals i compromesos no poden sortir a la conversa. Aquesta condició permetrà la trobada, però l'experiència compartida al llarg de la nit capgirarà la situació inicial. L'anonimat serà respectat, però la por, la desesperació i la tensió acumulades són molt més fortes que no una declaració de principis, freda i distant.

Comença el ball de sons, freqüències, paraules en anglès, números indicatius de radioafccionats, connexions i desconexions. Tot està preparat per a comunicar amb Sarajevo, el nostre objectiu. Tres parells d'ulls i d'orelles atentes. En Pere, radioafccionat, la Jeica, refugiada-interessada-intèrpret, i en Toni, radioafccionat també i amic. I encara un parell més d'orelles i d'ulls, a títol d'observació.

"Avui ho tenim pelut", diu en Toni, mentre en Pere parla a una velocitat quasi intel·ligible pel micròfon. Hi ha tempesta. Els espetecs de l'altaveu en són la prova. Els ulls de la Jeica no són de curiositat ni d'afecció, són d'angúnia. Totes les seves esperances s'han convertit en ones de 10 a

L'ajuda que presten els radioafccionats es basa en la solidaritat i l'altruisme.

ARXIU

160 metres de longitud. Les ones més indicades perquè van arran de terra, i no estan tan exposades a les interferències.

Al bell mig del camp, del silenci, la ràdio única protagonista. Reina de la nit. La força dels ulls mostra la concentració de l'escolta.

La incògnita impregna l'ambient: aconseguirem de trencar la mala ratxa dels darrers mesos? Serà aquesta nit? Contestaran des de la capital de Bòsnia-Hercegovina?

Ja fa dies que no esperen cap interlocutor bosnià amb coneixements d'anglès. La veu esperada ha de parlar serbo-croat, i la Jeica farà d'intèrpret. Al principi, tot era diferent, hi havia diversos radioafccionats a tot Bòsnia-Hercegovina. Des de fa mesos, han desaparegut. No se sap què se n'ha fet. Potser tenen els equips destruïts per un bombardeig. Potser han mort. O potser és que, final-

ment, han escapat de l'infern.

Un intent darrere un altre. Res. La força dels ulls i les orelles és cada cop més intensa. En Pere sap què fa, però no sap què aconseguirà. Les seves paraules no tenen resposta, ni l'expectació de la Jeica defalleix. La situació ja és habitual, però l'esperança no és perd. La voluntat de comunicació s'imposa al possible fracàs i a la desesperació del silenci.

Continuem intentant-ho sense desistir.

El silenci de Sarajevo permet el diàleg entre els assistents. Aquesta no és l'única nit d'intents desesperats. Tot ve de quan va començar el conflicte polític, i després bèl·lic, a l'antiga Iugoslàvia, l'abril de l'any passat, quan feia poc que la Comunitat Europea havia reconegut la república de Bòsnia-Hercegovina com a estat

independent. La guerra entre serbis, croats i musulmans va fer-se de seguida evident. El setge serbi va convertir la ciutat de Sarajevo, 380.000 habitants, en símbol de la crueltat de la guerra. La població civil i poliètnica en fou la víctima. A poc a poc el drama va anar creixent. Combois d'ajuda humanitària que no arriben als destinataris. Aixetes que no ragen. Bombetes que no fan llum. Vidres trencats de les cases que deixen passar el fred de l'hivern i estufes sense llenya. Una situació únicament favorable a la proliferació d'epidèmies. Només hi ha una sola discriminació: l'ètnica. L'edat i el sexe no serviran per a esquivar les granades, els obusos, els trets de francotiradors.

En aquest context, neix un figura: el refugià bosnià. Al principi del conflicte, alguns van poder ser evacuats de Bòsnia. Després, el bloqueig de les milícies sèrbies

i la burocràcia de les Nacions Unides i de la Creu Roja dificultaren l'evacuació de ferits i civils. Però alguns salvaren els obstacles i, ajudats per influències de tota mena, aconseguiren de fugir del país, ja convertit en un cementiri.

Països de tot el món han acollit refugiats de l'antiga Iugoslàvia, majoritàriament dones i nens. Famílies dividides i destruïdes. Els homes a la guerra o en camps de concentració, tant se val; en tot cas, separats i incomunicats. En aquestes circumstàncies, la comunicació adquireix un valor incalculable.

La distància només podrà salvar-se, si hi ha tots els membres de la família localitzats. Si saps on són i, sobretot, si són vius.

L'ambient càlid i intimista aconseguit al voltant de la ràdio deixa pas a les explicacions personals. Malgrat els milers de quilòmetres que separen de la guerra, la por hi és tota. Ningú no vol perjudicar ningú. Ningú no vol prendre protagonisme en una història dramàtica. Tots els qui aquesta nit s'han reunit l'han patida massa de prop. Hi ha en joc moltes qüestions.

Cal mirar de parlar amb Sarajevo. En Pere ho continua provant. Mitja hora després de seure davant l'equip que tantes victòries li ha donat en diversos concursos de radioaficionats, en Pere no es deixa vèncer. No pot. Només ha passat mitja hora. "Potser no ens senten", diu. Continua.

La Jeica està neguitosa. Fa més d'un any que no té passat. Les seves fotos familiars van quedar-se a casa seva, a Sarajevo; i ara potser l'ocupen altres famílies, potser musulmanes, potser croates, potser sèrbies. No ho sap, però li agradaria d'esbrinar-ho. El dia que va marxar amb el seu marit, Jaroslav, i les dues filles, de deu i tretze anys, no hi va haver temps de fer maletes ni d'aplegar detalls inútils. Tampoc no va tenir temps d'acomiar-se dels pares. L'anonimat comença a justificar-se. Té molta por. "Aquesta guerra encara no té final". Així de contundent resumeix els seus temors.

De cop i volta una veu ha respost la crida d'en Pere. Les cadires es belluguen. El radioaficionat passa els auriculars a la Jeica: "Si hi pares atenció, al

La ràdio ha esdevingut l'única forma de comunicació entre alguns refugiats bosnians i les seves famílies.

fons de tot, sembla que parlin serbo-croat". La Jeica estreny les parpelles i es concentra. La negativa elimina les expectatives creades. Tant se val, continuen els intents.

En Pere és un dels millors. Ha aconseguit de parlar gairebé amb tots els països del món. Segons ell, aquesta és l'ambició

desgràcia dels uns inspira la solidaritat dels altres. Aquest és el cas d'aquests dos radioaficionats i de molts d'altres que des de diversos punts del món han posat en funcionament un xarxa de comunicació entre els refugiats i els assetjats bosnians. La iniciativa fou espontània, extraoficial i altruista. La Jeica destaca aquest aspecte:

"No és cert que la gent no faci mai res a canvi de res. Ningú no pot saber el valor de la comunicació que aquesta gent ens ha ofert".

Fa més d'un any que la línia telefònica no funciona a Sarajevo. El correu hi arriba amb retard, si no es perd. I enmig d'una guerra, les coses canvien en qüestió de dies, o d'hores. L'obsessió sempre és la mateixa: vius o morts. I, ara com ara, només hi ha una manera d'esbrinar-ho: a través de la ràdio, en mans de radioaficionats.

Ni en Pere ni en Toni no goosen confirmar l'existència d'una xarxa, perquè la paraula ja connota organització, centralització, garanties. I no és així com funcionen les coses. Les circumstàncies han estat determinants. Tot i això, hi ha un grup de radioaficionats distribuïts per tot el món que col·laboren amb els refugiats que ha acollit el seu país. Posen, com en Pere i en Toni, tots els mitjans, temps i esforços, a disposició dels bosnians, només perquè puguin confirmar si algú viu, es recupera de la malaltia, sobreviu enmig d'una guerra incomprendible o, en el millor dels

La guerra a Bòsnia ha convertit Sarajevo en un símbol de la crueltat.

casos, li falta gaire per a aconseguir que l'evacuin.

Al nostre país, només hi ha tres o quatre radioaficionats que fan aquesta feina: a Alacant, a Mallorca, al Principat. Cadascun ha establert una forma de comunicació diferent amb Bòsnia. Tot i així, en Pere explica que va convenir d'establir un horari i unes bandes de freqüència determinades, ja que el conflicte feia molt que durava. Un cop convingudes algunes condicions tècniques, calia racionalitzar la

Però les paraules han anat més lluny del que volien dir i el relat s'atura. Hi ha alguna cosa que no convé d'explicar. En Pere s'adona que la frontera entre el que cal dir i el que és prudent de callar és cada cop més fràgil. Insisteix que aquest és un terreny molt perillós, que podria perjudicar algú. "No tot s'ha fet correctament", diu. Fins i tot veu perillar la integritat física d'algun implicat. No obstant això, i estalviant-se els detalls més compromesos, continua parlant i revela el desenllaç. El

que contacta amb algú de l'Estat espanyol. En Pere s'acomiada i torna al seu afer. Tensió i distensió van alternant-se. La conversa fa més dolça la nit i menys trist el fracàs.

Mentre en Pere treballa, els altres parlen en veu baixa per no molestar. Ara és el torn d'en Toni. També té moltes coses per explicar. Recorda els bons temps, que van acabar-se a principi d'estiu. Com que la situació ho permetia, van decidir d'organitzar la feina per agilitar la transmissió i la resposta dels missatges. El procés consistia a rebre del director dels camps de refugiats de Catalunya tots els missatges que s'havien d'enviar. La racionalització de les transmissions es feia a través d'una numeració. Cada comunicat portava un número. N'enviaven diversos de cop i després... a esperar la resposta. El corresponsal de Sarajevo s'encarregava de contactar amb els destinataris, bé per via telefònica, quan encara era possible, bé personalment. La resposta podia arribar aquella mateixa matinalada o l'endemà. Però arribava.

Quant al contingut dels missatges, bàsicament es tractava de saber el lloc i l'estat dels familiars. Per exemple, un missatge estàndard que caracteritzava la primera època: "Família tal a família tal. Nosaltres estem bé a tal lloc. I vosaltres?"

Cal tenir en compte que molts eren donats per morts o desapareguts. Tots coincideixen a qualificar la situació de dramàtica. "Haver de comunicar a un pare o germà que ets viu en algun lloc i esperar una resposta inesperada és molt fort per a qualsevol persona. Així, convertit en anècdota, és impossible de descriure el desfici d'una persona que no sap si son pare ha mort en un bombardeig o de fred. I a l'inrevés. Un pare que creu que la seva dona i els seus fills han mort, i que de cop i volta s'assabenta que són vius en algun país d'Europa. Dir que és fort és fer curt".

També recorda amb emoció una nit, quan parlaven amb una noia de la Radiotelevisió de Sarajevo. A mitja conversa, la interlocutora va haver d'interrompre la comunicació perquè s'havia quedat sola. Tot-hom havia marxat als refugis. Hi havia un bombardeig, i les bombes se sentien caure a través de la ràdio. "Això, si no ho vius, no pots imaginar-te realment com és. La ràdio et fa partícip, però també còmplice".

Les paraules d'en Toni donen pas a un comentari d'en Pere des de la taula. Aquest cop, una colombiana saluda a la una de la matinalada el seu interlocutor català. "És increïble. Te'n surt cada un... i per molt que hi estiguis avesat, sempre et sorprèn". En Pere ajuda, però també es di-

Des de fa tres mesos augmenten les dificultats per comunicar-se amb les zones de major conflicte. ARXIU

forma de transmissió i el contingut dels missatges "perquè—segons en Pere—la cosa se'ns escapava molt de les mans. Aquestes persones estaven molt ansioses per dir-se coses. És lògic, en una situació com aquesta. Però això no facilitava les transmissions. A més, calia donar a tothom les mateixes oportunitats de contactar amb els familiars".

En aquest sentit, en Pere —que no vol parlar gaire— explica que han sorgit enfrontaments personals amb altres radioaficionats. L'evolució del conflicte també ha obligat a canviar les formes de procedir.

Al principi tot era més senzill; si més no, menys complicat i arriscat que no ara. En Pere i en Toni tenien el contacte establert amb un radioaficionat de Sarajevo: "Sempre era la mateixa persona i a la mateixa hora. Això era fonamental, perquè hi confiaves i sabies que podies parlar-hi cada nit. A més, coneixia les famílies per qui demanàvem i parlava perfectament l'anglès".

seu contacte tan valuós va poder sortir, tant se val com, de Sarajevo. Els seus companys catalans el van ajudar, perquè un dia va començar a exasperar-se davant la situació. Se'n volia anar, de totes passades. Allunyar-se de l'horror, la violència, i l'infern. Va amenaçar de suïcidar-se.

En Pere en parla amb reticències, però l'emoció pot més que la raó. El seu amic, que mai no ha vist ni veurà segurament, es troba ara en un camp de refugiats de l'Estat espanyol.

En Pere afirma que aquest ha estat l'únic cas en què han aconseguit de treure algú de Bòsnia a través de la ràdio. Mai no sabem fins on ni com van arribar les ones amb el passaport del corresponsal a Sarajevo.

En Pere torna a posar-s'hi, sense perdre interès ni valor. Aquest cop, un radioaficionat d'Atenes es creua. En Pere el saluda a través del llenguatge dels radioaficionats, gairebé incomprendible per a un que no ho és. Diu que el seu interlocutor s'ha emocionat perquè és la primera vegada

verteix. Al final de la curtíssima salutació, el català s'acomiada dient "nos escuchamos". Sempre acaba així perquè en el món de la ràdio tothom escolta tothom, sempre que vol i pot, i espera tornar a trobar-se aquella veu sense cara ni ulls un altre dia.

Però, de moment, només interlocutors dels països més inesperats contesten la veu d'en Pere. Ningú de Sarajevo. Aquesta situació ja dura massa. La Jeica no pot dissimular el neguit gratant-se les mans i canviant contínuament de posició a la cadira. Són molts records i molts disgustos.

Sota la minsa llum de la bombeta que il·lumina els aparells, la Jeica parla sense necessitat de paraules. El seu rostre ja no és el mateix que el d'abans. Tot i així, continua sent la Jeica, una mare de família, bella i interessant. Però encara no ha superat la mort del seu pare, fa unes setmanes. Sabia que estava malalt del cor i molt greu en un hospital de Sarajevo. Per aquesta raó va posar-se en contacte amb en Toni, i després amb en Pere. La necessitat de saber si el seu pare millorava o empitjorava, o si simplement encara era viu, mentre des d'aquí feien els impossibles per tramitar-ne l'evacuació. Un dia, recorda amb certa emoció, van aconseguir de parlar per ràdio

amb el metge de l'hospital que el tractava. Però l'explicació mèdica, també van haver-la d'interpretar "perquè aquesta -diu en Pere- és una altra qüestió. Moltes coses, les hem hagudes d'interpretar, perquè no ens deien tota la veritat". La por, sempre la por. Potser no solament la por de dir les coses; potser la de no fer més dur el drama.

Malgrat tot això i les dificultats d'ara per trobar un interlocutor a Sarajevo, tant en Pere com en Toni estan convençuts que paga la pena d'esforçar-s'hi. El que tots dos senten fent el que fan és una barreja d'alegria, tristesa, impotència. L'alegria de posar en contacte persones separades i desesperades. La tristesa de comunicar males notícies. La impotència de no poder eliminar les distàncies, només escurçar-les. Per això, van decidir de no transmetre directament les males notícies als afectats. Quan la informació és negativa, el director del camp la passa al psicòleg, i aquest s'encarrega de comunicar-la als familiars.

Avui, Sarajevo no contesta. Després d'intentar-ho durant tres hores, hem hagut de desistir confiant en un altre dia. La Jeica pateix perquè no vol abusar de la bondat d'altri. Encara no té feina, però sap que els

altres tenen reponsabilitats laborals i que han de llevar-se molt d'hora. No els vol bar més temps. Avui no hi ha hagut sort, però un altre dia n'hi haurà. La voluntat s'imposa a la realitat. Només així resulta suportable.

Els deu o dotze missatges acumulats a la taula d'en Pere tampoc no han pogut viatjar avui a través de les ones radiofòniques. Ja fa un mes que deu o dotze famílies refugiades a Catalunya malden per aconseguir notícies recents de Sarajevo. Un matrimoni vol encoratjar uns avis que no poden ser evacuats. Els papers estan a punt, però això, avui, ja no vol dir res, ni és cap garantia. Una mare i els seus fills viuen amb la incertesa de si el pare és viu o mort. Sempre la mateixa qüestió. Una altra muller vol fer saber al marit que està sana i estàlvia a Catalunya. Però, no sap on para.

A les dues de la matinada, en Pere apaga l'equip. Endreça l'habitació i abans d'apagar el llum tothom, a la seva manera, mira de reüll la ràdio. Demà continuarà, malgrat tot. És l'esperança dels refugiats bosnians.

Maitte Ferrando

fuster de Sueca

Fabrica la teua idea en:

**Fusteria,
Mobiliari i
Decoració**

Crideu al Tel.: 170 11 16
Nos podem atendre inclús
dissabtes i diumenges

MARTI

**Ctra. Nacional 332 València- Alacant
SUECA (VALÈNCIA)**

Cultura Arts Plàstiques

C

ABRACADABRA
ANTOLÒGIA
BARCELONA
CADAQUÈS
CAP DE CAEUS
CUCURUCUC
DAU AL SET
GIRONA
INFORMALISME
JAZZ
JERUSALEM
KARUN
KIOTO
L'ALTRE COSTAT DE LA TERRA
MACULATURA
1993
MURADOR
NADALA
NEGRE+BLAU
NIT TRAI
PALAU ROBERT
ROSER

JOAN JOSEP TRAI
SEPTANTA-CINC ANYS
EXPOSICIÓ ANTOLÒGICA

PALAU ROBERT
SETEMBRE
OCTUBRE 1993

TIARRATS

SEPTEMBRE-OCTUBRE
TAPIS
TIARRATS
TRAMA
ZERO FIGURA
75 ANYS

FORAM 1991
FERRER
dijous 14 de setembre
1993
011 x 138

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura